НАЦИОНАЛЕНЪ КОМИТЕТЪ
НА
МАКЕДОНСКИТѢ БЛАГОТВОРИТЕЛНИ БРАТСТВА

БѢЖАНСКИЯ ВЪПРОСЪ
ВЪ БЪЛГАРИЯ

(Изъ доклада на **Н. Якимовъ**, членъ на комитета и на комисията при него по настаняване бѣжанцитѣ за дейностьта на сжщата презъ 1925 год.).

СОФИЯ
ПЕЧАТНИЦА „ХУДОЖНИКЪ"
1926

НАЦИОНАЛЕНЪ КОМИТЕТЪ
НА
МАКЕДОНСКИТѢ БЛАГОТВОРИТЕЛНИ БРАТСТВА.

Бѣжанския въпросъ въ България.

(Изъ доклада на **Н. Якимовъ**, членъ на Комитета и на комисията при него по настаняване на бѣжанцитѣ, за дейностьта на сжщата презъ 1925 год.)

Оказване съдействие за подобрение участьта на бѣжанцитѣ, — това бѣ въ сжщность задачата на комисията презъ отчетната година.

При факта, че се касае въ повечето случаи не за спокойно, доброволно изселващи се людие, не за изселници, а за бѣжанци въ пълната смисъль на думата, именно за изгонвани, следъ разни малтретирания, домакинства съ челядь, че се касае при това въ 90 отъ 100 случаи за земледѣлски, въ голѣмата си часть бедни домакинства, напускащи вѣковни огнища и стопанства и идващи дори безъ достатъчно облѣкло, да не говоримъ за живъ и мъртъвъ инвентаръ, — предвидъ на тоя фактъ, да се реализиратъ надлежно грижитѣ за бѣжанцитѣ, да се подобри участьта на сжщитѣ, значи: бързо да се настаняватъ бѣжанцитѣ въ жилища съ съответни стопански постройки, неотложно да се оземляватъ и се снабдяватъ съ инвентарь или съ пари за покупка на такъвъ, за да могатъ тѣ да пристжпятъ веднага къмъ упражнение на занятието си, къмъ изкарване прехраната си.

Въ тая именно посока трѣбваше да се изрази и се изрази, въ рамкитѣ на възможното, съдействието на бѣжанската комисия при Комитета ни. Въ тая посока трѣбваше да се реализиратъ и грижитѣ на службитѣ за бѣжанцитѣ при м-то на землед. и държ. имоти и при онова на вжтр. работи, службата на което се грижи само за бѣжанцитѣ-граждани, занаятчии, дребни търговци и др., но, за жалость, не стана това. Въ всички посоки констатирани сж дълбоко увреждащи жизненитѣ интереси и на бѣжанцитѣ и на България дефекти въ тия служби. Печаленъ е резултатътъ отъ тѣхната дей-

ность презъ отчетната година. Живо свидетелство за това е днешното отчаяно положение на десетки хиляди бѣжански семейства, останали, както това цризна бившия първъ министръ въ Народното събрание, все още ненастанени и неоземлени. Мнозина сж при това цѣла година безъ работа и гладуватъ.

Преди да пристжпимъ къмъ разглеждане обекта на грижитѣ на поменатитѣ служби и средствата за реализиране на тия грижи, дължимъ да отбележимъ следното:

Незнанието истинското положение на нещата даже отъ меродавнитѣ фактори у насъ, отъ една страна, и изопачаването истината отъ врагове на България въ странство, отъ друга, сж причина за невземането о време надлежни мѣрки за подобрение положението на бѣжанцитѣ. Министъръ-председателя борави въ София, и то на най меродавно мѣсто, именно въ Нар. Събрание, съ едни цифри относно числото на бѣжанцитѣ, а министра на външнитѣ работи борави въ Женева, на най-високо мѣсто, именно въ Обществото на Народитѣ, съ други. Сравнете речитѣ на една и другия, произнесени въ София, респ. въ Женева почти едновременно и ще констатирате тоя печаленъ фактъ. Министъръ цредседателя признава, че къмъ края на м. августъ 1925 год. ненастанени останали бѣжански домакинства 12,000, а отговорния министръ, именно оня на земледѣлието чрезъ главния директоръ на Т. З. С. и на службитѣ по настаняването на бѣжанцитѣ, само 2 месеца преди това заяви на Комитета ни: „И още 10,000 и даже 20,000 бѣж. семейства да дойдатъ, ще имъ намеримъ мѣсто. Всичко е сторено, всичко е подготвено за тѣхното настаняване.“ Ще рече, подготвени сж жилища, работна земя и пр. А между това скоро следъ тази декларация на най-компетентния ржководитель на поменатитѣ служби, самия министръ на земледѣлието, виждайки засилване на приижданото на бѣжанци и на дѣло опровергавайки сжщата декларация, изпрати свой довѣренъ човѣкъ—агронома Кюмурджиевъ съ 7 земледѣлски администратори въ Бургаския окржгъ съ мисия едни да дирятъ жилища и свободна земя въ селата, а други да съдействуватъ за настаняването на 1000 бѣжански домакинства въ горитѣ при Василико и въ други гори по крайбрѣжието на Черно море. На бѣжанцитѣ се предоставяше грижата да си очистятъ по 10—15 дек. гора,—забѣлежетѣ високостеблена гора, за да си приготвятъ поне тоя минимумъ работна земя. По отношение на високо-

стебленитѣ гори въ Василико, напримеръ, това значи бѣжанцитѣ, които въ 75 отъ 100 случаи сж бѣдни чифлишки работници, както изтъкна това министра на външнитѣ работи въ Варна, да употребятъ въ тая работа адски трудъ въ течение на 2—3 години! Тази смѣтка биде направена и обяснена на сжщия министръ съ надлежна компетентность отъ директора на варненската подвижна земледѣлческа катедра. Опити за настаняване въ гори се правѣха по това време и въ Варненски окржгъ при държавното стопанство Лонгоза. Обаче бѣжанцитѣ, схващайки неосжществимостьта на тоя проектъ безъ явенъ рискъ за гладуване до смърть, заявиха на властьта въ с. Долни Чифликъ въ присжтствието на представитель на Комитета ни и на такъвъ на варненското макед. благотв. братство, че ще предпочетатъ да станатъ ратаи и да умратъ отъ гладъ ненастанени и неоземлени, нежели да отидатъ въ гори безъ работна земя и другитѣ необходими условия за животъ като пжтища за съобщение, черкви, училища и пр. Трѣбваше и ржководителя на тая служба да каже открито, че ще се разбѣгатъ изпращанитѣ въ гори бѣжанци, които и да сж тѣ, за да се осуети проекта, възприетъ, както изглежда и предаденъ за осжществяване, на бърза ржка. Бѣжанцитѣ, обектъ на грижитѣ на тая служба, останаха дълго време ненастанени. Изпратенитѣ за настаняване въ гората при Арнаутларъ, Варненско, бѣжанци отъ с. Бозецъ и днесъ се скитатъ ненастанени. Ясно става, че засилилото се презъ 1924/25 г. прииждане на бѣжанци е заварило службитѣ неподготвени за сериозна работа. Въ това време главния директоръ на сжщитѣ прави оптимистични декларации отъ рода на горепоменатитѣ, давайки сжщевременно противни на сжщитѣ сведения и разпореждания! Пита се: Тоя меродавенъ висшъ чиновникъ съ кого се е шегувалъ за смѣтка на министра си: съ министъръ-председателя ли, комуто е далъ едни сведения, съ министра на външнитѣ ли работи, комуто е далъ други сведения или съ Комитета ни, комуто даде трети невѣрни сведения и декларации?! Пошегувалъ се е той въ сжщность съ службитѣ си, разбира се, изнасяйки на пазарь тѣхната неподготвеность и некадърность! И действително: Идете въ дирекцията на Т. З. С. и въ отдѣла за соц. грижи при м-ството на вжтрешнитѣ работи и ше констатирате безпомощность по обрисуване истинското положение на нещата. Где колко бѣжански семейства има въ България? Где колко сж настанени и колко ненастанени?

Защо не сѫ настанени и оземлени онія въ селата? Защо се скитатъ безъ жилище и работа онія изпратени въ градоветѣ? Где колко фондови земи има зя раздаване не бѣжанцитѣ и има ли проученость, че тѣ сѫ годни за обработване? Защо обявенитѣ за свобоодни фондови земи тукъ-таме се оказватъ несвободни или общинскитѣ управления отказватъ да ги раздаватъ? На всички тия важни и отъ жизненъ за бѣжанцитѣ интересъ въпроси не ще получите положителенъ, ясенъ, убедителенъ и еднакъвъ отговоръ. Сравнете даденитѣ ви тамъ и въ м-ството на вѫтрешнитѣ работи данни, напримеръ, за дошлитѣ въ България бѣжанци съ онія на Дирекцията Т. З. С. и на службата за бѣжанцитѣ при м-ството на външнитѣ работи, която употреби грамаденъ трудъ въ описването на бѣжанцитѣ стари и нови и която има вече подробни сведения за 50000 домакинства, и ще констатирате една отчайваще значителна разлика.

При това положение на нещата нееднакви сведения се даватъ, разбира се, и на отговорнитѣ министри и на дошли въ България представители на меродавни чуждестранни институти, отъ които зависи подобрението участьта на бѣжанцитѣ. Нищо чудно и въ това, че и даванитѣ отъ самитѣ министри и отъ тѣхнитѣ подчинени на чужденци данни и сведения сѫ нееднакви, и поради това зло вместо добро се получава въ резултата, като се пречи на работата и на тия доброжелатели на България, останали въ недоумение отъ тоя смущаващъ ги фактъ. При тия обстоятелства тѣ по неволя дирятъ осветления у чужденци въ и вънъ отъ България, често пѫти сѫщо надъхани съ недовѣрие и неприязънь спрямо българитѣ вследствие водената усърдно пропаганда противъ българското племе и неговитѣ въжделения. Това положение на нещата, сигурно, ще да е причина и за честото пращане въ България все нови и нови делегации за проучване сѫщинското положение на бѣжанцитѣ. Понятно е, защо тъй става. Защото въ едно Общество на Народитѣ не може да се вематъ решения, напримеръ, за препоръчване мероприятия отъ международенъ характеръ по бѣжанския въпросъ у насъ, и то при поменатото усърдно противодействие отъ страна на враговетѣ на България, възъ основа на несигурни данни. Още по-мѫчно може да стане това възъ основа на противоречиви сведения, черпени отъ отговорни български министри. Трѣбва да се отбележи, че все по сѫщата причина, изпратената напоследъкъ, въ края

на мин. декември, отъ О. на Н. тричленна делегация отъ г. г. Тиксие, Проктеръ и Николаевъ, получава четвърта по редъ, следъ г. г. Голденъ, Крамеръ и поменатитѣ по долу квакери, мандатъ за проучваие все едни и сѫщи въпроси относно бѣжанцитѣ въ България. Все на тая причина трѣбва да се отдаде и явното недоверие, съ което се отнасятъ чужденцитѣ и къмъ сведенията. давани тѣмъ отъ изпълнителния комитетъ при Българ. д-во Ч. Кръстъ и отъ централнитѣ тѣла на емигрантскитѣ организации, сведенията на които г. Тиксие нарече искренни. Все тамъ се крие причината и за недоверието, проявено спрямо даденитѣ отъ разни служби при нашитѣ министерства сведения за числото на бѣжанцитѣ въ България отъ секретарията на съюза на дружествата за О. на Н., главния секретарь на който г. Рюйсенъ казва въ изложението си по въпроса за малц-ствата иначе твърде обективно написано и внесено въ сесията въ Варшава мин. година, относно числото на бѣжанцитѣ. Той казва въ изложението си, че числото на бѣжанцитѣ въ България варирало между 200.000 и 600,000, което значи, че секретарията не дава вѣра на добититѣ по тоя въпросъ сведения и не може да гради заключения върху подобни цифри, — цифри съ толерансъ отъ 200 процента! Поменатия дефектъ въ нашитѣ служби ще да е най-после причина и за успѣха на противобългарската пропаганда въ странство, която отива до тамъ да твърди смело и съ вѣра въ успѣхъ, че българското правителство искусно създавало бѣжанския въпросъ съ цель да издействува намаление на репарациитѣ и заемъ, който да употрѣби за задоволяване други свои нужди. Така се крепи недоверие къмъ исканията на българското правителство относно спиране прииждането на бѣжанци и за получаване заемъ за сѫщитѣ, най-болния въпросъ, сѫщевременно най-важния моментъ въ правилното разрешение на бѣжанската проблема у насъ. За жалость и на тоя родъ измислици леко се дава вѣра въ странство, толкозъ повече, че въ това време, когато поменатитѣ двама българ. министри даваха едновременно противоречиви данни за числото на бѣжанцитѣ и за сериозността на бѣжанския въпросъ у насъ, другъ отговоренъ министъръ — на вжтр. работи е поддържалъ, че бѣжанцитѣ идвали въ България съ пари, като опровергавалъ твърдението за гладъ и страдания на сѫщитѣ поради нѣмане пари. „Ние знаемъ, казалъ той, че бѣжанцитѣ носятъ съ себе достатъчно пари-“ И това казва единъ отговоренъ българ-

ски министъръ въ това време, когато чужденеца Крамеръ, поддържайки твърдението на Вандервелда, че мизерията среди бѣжанцитѣ въ България е пъклена и наричайки бѣжанскитѣ центрове поселения на смъртьта, каза презъ ноември м. год., какво, ако не се помогне на бѣжанцитѣ неотложно, отчаяние ще обземе сѫщитѣ, и тѣ ще станатъ орѫдия на разрушителни елеменги. Министра на вѫтрешнитѣ работи е казалъ това, следъ като 44 нации признаха минал. година въ Женева въ лицето на представители на 39 правителства нуждата отъ бърза помощь за бѣжанцитѣ!

Само по себе се разбира, че при така създаваната на българска почва неясность относно сѫщинското положение на бѣжанцитѣ, самитѣ служби сѫ пречили чувствително на вземането о време ефикасни мѣрки за подобрение положението на бѣжанцитѣ. Пречили сѫ тѣ и на осѫществяването идеята за създаване препорѫчваната усърдно отъ Комитета ни тъй дълго време обединителна служба по настаняването имъ. Пречили сѫ тѣ и на отпускането средства за оказване на бѣжанцитѣ ефикасна помощь отъ мѣстни источници. Пречили сѫ тѣ и на получаването парични помощи отъ странство, най-важния источникъ на средствата на изпълнителния комитетъ при Бълг. Д-во Ч. Кръстъ, като сѫщевременно сѫ пречили и на добиването заемъ за бѣжанцитѣ.

Време е прочее и е отъ жизненъ интересъ и за бѣжанцитѣ и за България да се създадатъ ясность, базирана върху точни данни, и еднаквость въ даванитѣ сведения относно положението на бѣжанцитѣ.

На Комитета ни подобава преди всичко да стори това и то възъ основа на сѫществуващитѣ истински положения въ стопанския животъ на България, а и на сѫществуващитѣ данни, които, надлежно осветлени, сѫ достатъчни за обрисуване истинското положение на нещата въ третираната областъ.

Нека се спремъ на въпроситѣ:

1) Колко бѣжанци сѫ дошли въ България отъ 1918 год. насамъ и колко сѫ обектъ на грижитѣ на поменатитѣ служби?

2) Доброволно ли въ действителность става изселването имъ отъ Македония и Зап. Тракия?

3) Бедни ли сѫ идващитѣ отъ тамъ бѣжанци?

4) Колко пари сѫ потрѣбни минимумъ за оказване на бѣжанцитѣ първа помощь?

Десетки хиляди бѣжански семейства, македонски, тра-

кийски, добруджански и зап.-покрайнински сж обектъ на грижитѣ на поменатитѣ служби. Но колко именно?—Точни статистични данни нѣмаме. Бившия министъръ-председатель изнесе презъ ноември м. г. въ Народ. Събрание следнитѣ цифри: настанени (подразбира се до средата на 1925 г.) 16,000 домакинства, ненастанени 12,000. Това сж, разбира се, цифри, установени два-три месеца преди това и важащи относно числото на бѣжанцитѣ, дошли следъ августъ 1924 год., когато се създадоха служба и контролъ въ най-важния пропускателенъ пунктъ, именно на гара Свиленградъ. Дошлитѣ преди августъ 1924 год. и презъ други гранични пунктове безъ контролъ, съ други думи казано новитѣ бѣжанци, дошли безконтролно отъ 1918 г. до края на 1925 год. не сж по-малко отъ 20,000 домакинства. Относно тяхъ по силата на изтъкнатата по-долу българска действителность може да се твърди, че 80% не сж настанени и оземлени. Не сж надлежно настанени, предвидъ на сжщата действителность, и останалитѣ 20%. Сжщото, по силата на сжщата действителность, може да се твърди и относно нареченитѣ отъ бившия минис.-председатель настанени 16,000 домакинства. Тъй че смело може да се твърди, какво, числото на нуждаещитѣ се отъ грижи нови бѣжанци въ България не е по-малко отъ 40,000 домакинства.[1])

Гонени ли сж бѣжанцитѣ? — Вследствие поменатитѣ по-горе дефекти въ службитѣ. „Редовно евакуирани сж", казватъ трите пратеници на международната организация на приятелитѣ на человѣчеството (квакеритѣ), които дойдоха презъ октомври миналата година въ България да проучатъ на самото мѣсто положението на бѣжанцитѣ. Тѣ казватъ това въ доклада си до централнитѣ управления на американската и английската квакерски организации и то следъ като тѣ, дошли въ България тъкмо презъ време на нахлуването на гръцката армия по поводъ известния граниченъ инцидентъ, имаха възможность да видятъ и видѣха съ собствени очи следитѣ отъ звѣрствата на гърцитѣ и отъ варварскитѣ имъ опустошения, свидетелствуващи за известната

[1]) Опровергавайки бившия м-ръ-председатель, който каза въ Н. С., че числото на неоземленитѣ бѣжански домакинства било 12000, гл. директоръ на Т. З. С. въ изложението си, четено въ Бъл. Ик. Д-во на 21. I. т. г., признава, че числото на неоземленитѣ бѣжанци възлизало на 30500 домакинства. Подразбира се, че това сж неоземлени домакинства, минали подъ горепоменатия контролъ. Ако нашитѣ сведения за миналитѣ безконтролно бѣжански домакинства сж вѣрни (20.000), въ такъвъ случай не 40000, а 50000 сж нуждаещитѣ се отъ настаняване и оземляване бѣжански домакинства.

историческа гръцка ненависть сдрямо всичко българско, както и отъ издевателствата имъ надъ мирни граждани, въ това число и надъ старци и деца. Зле е осведомена, разбира се, делегацията относно начина на изселването на българитѣ отъ Македония и Западна Тракия подъ гръцка власть. Зле е осведомена тя въ случая, сигурно, отъ приятели на неприятелитѣ на българското племе, които правятъ всичко възможно да не се дава вѣра въ обективность и добросъвестность на изнасяното въ българския печатъ по бѣжанския и по други болни въпроси, засягащи България и българското племе, като отвличатъ вниманието на влиятелнитѣ въ международнитѣ отношения фактори отъ изнасяното обективно и безпристрастно въ чуждия печатъ по сѫщитѣ въпроси. Само по себе се разбира, че за явно, демонстративно изгонване на бѣжанцитѣ отъ гръцки полицаи съ камшикъ въ ржка не е ставало и не става дума, особено предвидъ на факта, че за свободното доброволно изселване на сѫщитѣ сѫ поели гаранция Великитѣ държави — победителки, при това при ангажаменти, поети въ тая посока и отъ страна на О. на Н. Както впрочемъ не става дума за такова изселване и на гърцитѣ отъ Мала Азия, за които не се казва все пакъ, че сѫ редовно евакуирани, понеже е всеизвѣсно, че тѣ бѣгатъ, тъй да се каже, като подплашени пилци, нѣмайки време дори да продадатъ покжщнината си, която не могатъ взе съ себе, както това се изнесе отъ гръцкия печатъ. И ние, българитѣ, не казваме, че гърцитѣ отъ М. Азия не сѫ бѣжанци въ пълната смисъль на думата, както впрочемъ и поменатитѣ пратеници на квакеритѣ, говорейки за българскитѣ бѣжанци, наричатъ ги въ доклада си бѣжанци, — réfugiés, а не изселници—émigrés. А разликата между еднитѣ и другитѣ и сѫщински и етимологически е грамадна. Думата е прочее за лукаво изгонване на бѣжанцитѣ-българи отъ Македония и Западна Тракия подъ гръцка власть, за изгонване, организирано отъ гръцкитѣ власти чрезъ неотговорни фактори, уреждащи задъ гърба на последнитѣ насилствено настаняване на мало-азиятскитѣ гърци, които: заематъ „по необходимость“ по-голѣмата часть отъ жилищнитѣ и стопанскитѣ постройки, ниви, лозя и пр., ангажиратъ, поради „нѣмане“, достатъчно своя и покжщнината на стопанитѣ на кжщитѣ, биятъ и убиватъ, при скроени поводи, противопоставящитѣ се на тия „нареждания“ и насилия и то за назидание на непротивопоставяшитѣ се, до като тѣзи последнитѣ

разбератъ истинскитѣ намерения на властитѣ и необходимостьта отъ „доброволно“ подаване декларации за изселване въ духа на конвенцията за българо-гръцкото изселване. За такова именно изселване е думата тукъ, което поменатитѣ квакерски представители нарекоха редовно евакуиране и то въ това време когато „Temps“ (ян. 1926 г.) го нарича съ сжщинското му име—насилствено изселване или изгонване: expatriation, exode, exil, expulsion.

Бедни ли сж бѣжанцитѣ? — Отъ факта че сж изнесени отъ 50,000 бѣжански домакинсва около 180 милиона лева отъ Гърция се взема поводъ да се казва, какво бѣжанцитѣ идвали въ България съ достатъчно пари. Никой не допуска, че 50,000 семейства могатъ да напуснатъ отечеството си при известнитѣ незгоди абсолютно безъ средства, както никой не трѣбва да се чуди, знаейки, че 10% отъ тия 50 хил. домакинства сж градски домакинства, ако 10 хиляди отъ 50-тѣхъ хиляди домакинства носятъ съ себе по 500 до 1000 долари. Па и що сж въ сжщность тия 500 — 1000 долари при факта, отбелязанъ и въ доклада на поменатитѣ квакери, че при сегашнитѣ цѣни на продуктитѣ въ България 2 долара сж потрѣбни на день за храна на едно домакинство отъ 5 души и че бѣжанцитѣ въ голѣмата си часть оставатъ дълго време ненастанени и неоземлени, при това повечето и безъ работа цѣла година, плащайки отъ сжщитѣ 500—1000 долари наемъ, купувайки покжшнина и пр., безъ да говоримъ за инвентарь, живъ и мъртавъ, за семена, за посевъ и пр. за ония отъ бѣжанцитѣ, които сж оземлени и се готвятъ да се предадатъ на занятието си. Че изобщо взето бедни сж бѣжанцитѣ, говори красноречиво и факта, установенъ отъ службата на бѣжанцитѣ при м-вото на външнитѣ работи и изнесенъ отъ шефа на сжщото г. Калфовъ въ речьта му въ Варна презъ августь м. година, а именно, че 75% отъ бѣжанцитѣ, идващи отъ Македония и Зап. Тракия, сж чифлигари, т. е. чифлишки работници.

Като сж бѣдни въ действителность и бѣжанцитѣ-имотници и бѣжанцитѣ-безимотници и сж на брой 40,000 домакинства, — колко пари трѣбватъ минимумъ за задоволяване нуждитѣ имъ за обзавеждане, безъ да говоримъ за прехрана при сжществующата безработица? — Законодателтъ, имайки предвидъ практикуванитѣ цени на инвентарнитѣ предмети, на материалитѣ за строежъ, на добитъка и пр., се е спрѣлъ (въ закона за Т. З. С.) на 110,000 лв. на домакинство, като

опредѣлилъ 50,000 лв. личенъ и 60,000 лв. ипотеченъ кредитъ. Ако вземемъ числото 40,000 нуждающи се отъ парична помощь за цельта домакинства за истинско и предвидъ на настаналото следъ закона за Т. З. С. поскжпване счетемъ 75,000 лв. за необходимъ минимумъ, ще получимъ обща сума 3 милиарда лева. На тая сума се спрѣха и г-нъ Д-ръ Руменовъ въ реферата си въ Българ. Икономич. д-во презъ минали м. декември, както и г. Н. Якимовъ, членъ на Комитета ни и г-нъ Стояновъ, директоръ на държавнитѣ дългове, въ кореферативѣ си, четени въ сжщото д-во въ допълнение на реферата на г-нъ Д-ръ Руменовъ,

При това положение на бѣжанцитѣ, обектъ на грижитѣ на службитѣ при министерствата на земледелието и на вжтрешнитѣ работи, нека видимъ, какви сж средствата на сжщитѣ за осжществяване грижитѣ, за постигане целитѣ на закона за Т. З. С. и на оня за заселване, подпомагане и пр. на бѣжанцитѣ.

Каза се, че да се осжществятъ тия грижи, да се постигнатъ тия цели, значи: бързо де се дадатъ на бѣжанцитѣ жилища и стопански постройки, земя и инвентарь, живъ и мъртъвъ.

Относно средствата за реализиране на тия грижи и цели суровата българска действителность е:

1) Въ селска България царува, вследствие бедность и некултурность, остра оскждица отъ жилища, при което оскждни и пригодени въ 75 отъ 100 случаи за бедно семейство, за бедно сжществуване, сж и стопанскитѣ постройки и то до тамъ, че и жилище, и хамбаръ, и плѣвня, и кравярникъ и пр. сж неделими на двѣ, въ смисъль именно, че сж недостатъчни да задоволятъ нуждитѣ и на друго новодошло домакинство.

2) Екстенсивно е селското стопанство въ България. Почти първобитенъ е начинътъ на обработване на земята, и слабо е плодородието на сжщата. При това положение минимумъ 50 декари работна земя сж потрѣбни за домакинство отъ 5—6 члена. А между това голѣмъ е броятъ на селскитѣ домакинства, които притежаватъ по-малко земя и на ония, които не притежаватъ такава. За задоволяване нуждитѣ на тия гладни за земя българи нуждни сж минимумъ 6,000000 декари, въ това време, когато споредъ дирекцията на Т. З. С. се има въ наличность само 1,500,000 декари. За покриване

нуждитѣ на поменатитѣ бѣжански семейства потребни сж други 1,500,000 декари, които ги нѣмаме.

3) Вследствие преживѣваната и въ странство и въ Царството стопанска и финансова кризи и поради наложенитѣ на България непосилни репарационни тяжести българското правителство не разполагаше следъ войнитѣ, не разполага то и днесъ съ милиарди за задоволяване нуждитѣ на бѣжанцитѣ. То не можа до сега да отдели 300,000,000 лв., срещу потребнитѣ минимумъ 3,000,000,000 лв. за задоволяване елементарнитѣ нужди на бѣжанцитѣ. Отпуснатитѣ до сега отъ държавата 150 милиона лева отидоха главно за постройка на жилища за настаненитѣ въ градоветѣ стари бѣжанци. Нищо не е сторено съ тия пари за храна, облѣкло и пр. на новитѣ бѣжанци при посрѣщането и препращането имъ за настаняване или въ други случаи на нужда. Въ тия случаи по-значителни помощи сж раздавани само отъ Комитета ни и отъ изпълнителния комитетъ при Бълг. Д-во Ч. Кръстъ.

Това е голата истина относно средствата за постигане най-сжществения по подобрение положението на бежанцитѣ. Тя важи и за времето преди сключването конвенцията за гръцко-българското доброволно изселване, и за времето следъ това, па и за днесъ. Тази гола истина не можеше, не биваше да не е известна на българскитѣ държавници, сключили конвенцията, която, разбира се, бидейки актъ отъ международенъ характеръ, засягащъ важни международни интереси, не можеше да не бжде третирана въ България съ подобаваща сериозность. Туй като се вземе подъ сериозно внимание и предвидъ на всичко гореизложено още и на факта, че неподвижность, непредвидливость и главно неподготвеность сж основнитѣ причини на много злини въ България, сжщо и на злото въ бѣжанския въпросъ, ясно може да си представи всѣки, колко важно и необходимо е било за едно успѣшно развиване дейностьта на службитѣ, т. е. за едно задоволително реализиране целитѣ на законитѣ и наредбитѣ по настаняването, оземляването и обзавеждането на бѣжанцитѣ, да се предприематъ веднага следъ подписването на конвенцията за гръцко-бълг. изселване и то отъ компетентни лица, добри познавачи на стопанския животъ въ България, всестранни проучвания въ съответнитѣ области, и се организиратъ службитѣ съгласно резултата отъ тия проучвания.

Нѣма въ селска България свободни жилища, нѣма обширни такива за поделяне, нѣма семейства и условия за сгжстяване.—Имало е обаче време отъ 1919 до днесъ, да се помисли за това и се намери изходъ: въ ориентировка относно **възможното** за жилища и въ предприемане подготвителна работа за притотвяне землянки, на която идея по необходимость се спира и г. Д-ръ Руменовъ, дирейки разрешение на тоя най-важенъ въпросъ, на тая първа и най-важна задача на службитѣ.

Има планове за вжтрешно заселяване сиречь за оземляване, изработени за други служби и цели, ала прилагани и спрямо бѣжанцитѣ. При прилагането на тия планове се оказва, че нѣмало свободни земи за бѣжанцитѣ. Правдоподобно се счита у насъ, че нѣма свободни земи за раздаване на бѣжанци. Вѣрното е, че нѣма достатъчно земи, **готови за обработване.** Вѣрно е и това, че не е установено възъ основа на сериозни проучвания, какво, като има въ непросвѣтена, неуредена, все още непроучена надлежно селска България, сравнително широко все пакъ мѣсто за 800,000 домакинства, да не може да се намери мѣсто за още 100-на хиляди селски братски домакинства, нещастни чада на Македония, Тракия, Добруджа и новопоробенитѣ Зап. Покрайнини, жертви на идеята за българска държава, за велика България. Вѣрно е сжщо, че по закона за поземлената трудова собственость грабежъ се вършеше и се върши за задоволяване нуждитѣ по закона за трудовитѣ землед. стопанства, но не е доказано, че и тукъ нѣма другъ изходъ освенъ грабежъ. Има все пакъ: земи укривани, земи съ неизвестна собственость, земи държавни и общиински ограбени и ограбвани поради неуреденость на службитѣ, поради липса на будни честни пазители на държавната собственость. Има още земи и блатисти площи негодни сега за обработване, но достжпни за обръщане въ такива, безъ да говоримъ за необятнитѣ пространства на низкостеблени и закелевѣли гори, сжщо лесно достжпни за обръщане въ работна земя. Както е вѣрно и доказано напоследъкъ отъ самитѣ служби на Т. З. С., че даже и при сравнително малъкъ трудъ може да се намерятъ и се намиратъ готови за обработване земи, доказателство най-пресно за което е увеличението на фондовитѣ земи, нотирано презъ последнитѣ 6 месеци и постигнато съ малко повече внимание и трудъ. Предъ тази сурова действителность само умствено неподвижнитѣ, непредвидливитѣ, непод-

готвенитѣ държавници, само демагозитѣ и нечестнитѣ общественици, проспали годинитѣ 1919—1924 г. и игнорираши или злотворещи интереситѣ на цѣлокупния български народъ могатъ да твърдятъ противното.

Тукъ трябва да се отбележи: Селското население, добродушно, патриотично, каквото си е, незнаеще въ подробности неволитѣ на бѣжанцитѣ, поканено ако би било, доброволно би сторило много за последнитѣ. И, може би, и по своя инициатива би предприело то нѣщо за тѣхъ, ако, въ името на общитѣ интереси на българското племе, би било осветлено чрезъ живо и печатно слово върху нуждата и ползата отъ оказване братски приемъ на братята бѣжанци. Неосветлено и въ туй отношение и не знаейки горепоменатото досежно непроученостьта и небрежностьта по отношение богатството на България въ земи, селското население, иначе най близко по сждба до идващитѣ бѣжанци, прави тукъ-таме отъ въпросъ за даване на бѣжанцитѣ земя, — въпросъ за борба за животъ. Въ това време криво разбрана нужда отъ приятелството на враговетѣ на българското племе породи дори у ржководящи кржгове държане, близко до индиферентность спрямо сждбата на бѣжанцитѣ и всето живо биде подето и използувано отъ демагози и плитки политици.

Нѣмало пари за бѣжанцитѣ. Вѣрното е: Нѣма потрѣбнитѣ за задоволяване по едритѣ имъ нужди милиарди. Милиони обаче за първа помощь, за избавянето на бѣжанцитѣ отъ мжка и разочарование, отъ отчаяние, което ползува враговетѣ на България, има. Милиони можеше и може да се намератъ, както са намериха презъ юнскитѣ и септемврийскитѣ събития, при атентата въ Св. Недѣля, за покриване повредитѣ отъ пожара въ Враца, за обезщетение на партизани отъ дружбашкитѣ грабежи, за командировки на изложби въ Парижъ, за постройка на театри и т. н. и т. н. По-незначително зло ли сж неволитѣ на бѣжанцитѣ отъ онова на пожаритѣ и грабежитѣ, за които е речь? Кой би осждилъ едно българско правителство, ако то би отложило постройката на нар. театъръ, вмѣсто да спира помощитѣ на гладни, голи и боси бѣжанци отъ Македония. Тракия, Добруджа и Зап. Покрайнини, досущъ жертви на идеята за българска държава, за велика България?

Въ реда на изтъкнатитѣ по-горе мисли относно нередовностьта на службитѣ по настаняването, оземляването и обзавеждането трябва да отбележимъ, че редовно и задоволи-

телно настаняване, оземляване и обзавеждане на бѣжанцитѣ можахме да имаме само до началото на масовитѣ приижда-ния, когато ставаше изселването на гърцитѣ отъ България. Така, напримѣръ, доста гладко и редовно се извършиха настаняването, оземляването и обзавеждането на ония бѣжанци които пристигнаха презъ първото лолугодие на 1924 год. и по-късно, когато се изселваха гърцитѣ отъ Казълъ-Агачко, Пловдивско, Варненско и др. населени предимно съ гърци центрове, гдето бѣжанцитѣ почти непосредствено следъ заминаването на гърцитѣ биваха настанявани въ тѣхнитѣ жилища и стопански постройки, получаваха тѣхнитѣ ниви, лозя, овощни градини и пр. Бѣжанцитѣ можаха тогава и при незначителна парична помощь, даже и безъ такава и още при оскѫденъ работенъ добитъкъ и мъртъвъ инвентарь, какъвто гърцитѣ не оставяха следъ себе, да пристѫпятъ, помагайки си единъ другиму, сравнително гладко къмъ упражняване занятието си, къмъ искарване прехраната си и да се помирятъ криво-лѣво съ последицитѣ отъ наложено градене условия за животъ въ ново отечество.

Следъ това, къмъ края на 1924 год, и въ началото на отчетната година, настаняването тръгна мудно, срѣщайки много пречки, очаквани и неочаквани, малки и голѣми. Поменатитѣ служби, тогава именно срѣщайки се на гара Свиленградъ, най-важния пропускателенъ пунктъ, и като че ли тукъ именно за пръвъ пѫть, очи въ очи съ поменатата погоре българска действителность, разбраха слабитѣ страни въ органиизацията си, своята неосведоменость както относно времето и голѣминатa на приижданията, тъй и относно състоянието на идващитѣ бѣжанци и пр. На тоя именно най-важенъ пропускателенъ пунктъ, лишенъ отъ най-необходимитѣ удобства за службата по посрѣщането и приемането, лишенъ дори отъ какъвъ-годе подслонъ за бѣжанцитѣ, поне за въ случай на дъждъ или снѣгъ, се струпваха по 200—300 домакинства, — 1000—1500 души, мнозина отъ които, както се каза, безъ достатъчно облѣкло и покѫщнина. Дълго време остана неуважено искането на представителя на Комитета ни на гара Свиленградъ относно отпускане нѣколко тортоазни палатки. Дълги седмици и дори месеци прекарваха бѣжанцитѣ тамъ на открито въ очакване нареждане за настаняване и оземляване. Гладни често пѫти прекарваха бѣжанцитѣ това време преди откривонето хранителенъ пунктъ отъ Ч. Кръстъ.

За по пълно обрисуване на злото трябва да се прибя-

вятъ къмъ това незгодитѣ отъ неуредици въ службата по препращането на бѣжанцитѣ отъ Свиленградъ до мѣстонастаняванията. Възъ основа на изпращани въ министерството телеграфни съобщения относно количеството на приети бѣжанци, пристигаха отъ Дирекцията за Т. З. С. нареждания за настаняване и оземляване, нареждания, не водещи смѣтка на занятието на бѣжанцитѣ съ огледъ за целесъобразно настаняване на сжщитѣ. Така стана пословично изпращането на земледѣлци въ рибарски центрове, на рибари въ лозарски мѣстности и т. н. Работата стигна не само до разделяне на съселяни, което е допустимо въ масово настаняване при нѣмане голѣми селища за бѣжанцитѣ, но и до разделяне безъ нужда на зеть отъ дѣдо, на синь отъ баща, дори на жената отъ мжжа ѝ, както това стана съ съпругата на дѣловодителя на околийската комисия за настаняване на бѣжанцитѣ въ Пловдивъ, работи, които ставаха и презъ 23 и 24 години и които се повтаряхъ, вместо да се прекратятъ. Изпращаха се бѣжанци въ селища, погрешно вписани като такива въ плановетѣ за вжтрешно заселване. Примеръ: бежанцитѣ отъ с. Ливадище, изпратени въ Хасковско презъ юли м г. Изпращаха се бѣжанци за оземляване въ села, гдето органитѣ на дирекцията Т. З. С,, — общинскитѣ управления не намираха свободни земи за бѣжанцитѣ. Примеръ: бѣжанцитѣ отъ с. Бозецъ и отъ други села отъ Драмско изпратени въ Ловечко и останали тамъ цѣли 9 месеци неоземлени, една часть отъ които и днесъ се скитатъ неоземлени отъ Бѣла, Варненско, въ Чимосъ. Анхиалско, отъ тамъ обратно въ Бѣла и т. н. Примеритѣ отъ тоя родъ сж многобройни. Не е тукъ мѣстото да се изброяватъ всички. Въобще неуредицитѣ на приемателната служба на гара Свиленградъ сж голѣми. Тѣ коствуватъ на бѣжанцитѣ не само душевни и физически мжки, не само разочарования и отчаяние. а и живота на нѣколко души, било вследствие разни лишения, било поради липса на медицински надзоръ презъ първото време, а по-късно поради упражняване такъвъ отъ единъ отъ найнекадърнитѣ лѣкари, при това човѣкъ безъ човѣщина, малтретиращъ бѣжанцитѣ и който въпреки многократнитѣ постжпки и отъ Комитета ни и отъ Червенъ Кръсть самъ не напусна поста си и не биде замѣненъ съ по-способенъ и похуманенъ. При така небрежно, късогледо и още непатриотично организирания на тоя най-важенъ пропускателенъ пунктъ медицински прегледъ и при факта, че гърцитѣ не упражня-

ватъ такъвъ върху бѣжанцитѣ при изгонването имъ отъ Македония, само по себе се разбира, че голѣми нещастия биха постигнали България, ако би се появили внезапно среди бѣжанцитѣ заразителни болести на пжть за България.

Жертва на нехайство отъ страна на службитѣ и на нечовѣшко отнасяне отъ страна на изпълнителитѣ имъ както и на липса на медицински надзоръ сж и нѣколкото, умрели отъ лишения и болѣсти, бѣжанци на гара Ямболъ, гдето вследствие на ненабавяне овреме превозни средства за препращането имъ въ разни села на Казълъ Агачка околия, бѣжанцитѣ, здрави и болни, се виждаха принудени дълго време да стоятъ на лагеръ на рампата и то съвсемъ на открито презъ зимни месеци. Ужасени останаха отъ тия порядки на гара Ямболъ пратеницитѣ на американскитѣ и англійскитѣ приятели на човѣчеството (Квакери) г-ца Кедбери и г. г. Макмастеръ и Хенкинсънъ, които посетиха Южна България съ цель за проучване положението на бѣжанцитѣ презъ ноември м. год., съпровождани отъ представитель на бѣжанската ни комисия.

По нѣмане мѣсто пропускаме да опишемъ тукъ страданията на бѣжанцитѣ по гаритѣ и другитѣ гранични пропускателни пунктове, гдето нѣма хранителни пунктове, нѣма и надлежно организирана служба за посрѣщане и препращане, както и страданията на онія многобройни бѣжанци, които, изгубили търпение да чакатъ нареждане за настаняване, тръгватъ безъ такъво да дирятъ на свой рискъ настаняване и оземляване, каквито сж случаитѣ съ десеткитѣ семейства, стояли гладни на гара Бѣльово, въ Враца, въ с. Айдиново, Пещерско и пр.

За по-обстойно характеризиране и на службитѣ при министерствата и на дейностьта на бѣжанската комисия при Комитета ни нека приведемъ тукъ нѣкои отъ постжпилитѣ писменни оплаквания отъ бежанцитѣ, предадени ни чрезъ съответнитѣ братства или направо.

Вх. № 375 25. II. 25 г. Македонското благотв. братство въ Анхиало се оплаква, че бѣжанцитѣ отъ едно село се разпращамъ въ разни мѣстонастанявания въпреки протеститѣ имъ.

Вх. № 383 25. II. 25 г. Филипъ Николовъ, делегатъ на Нац. Ком. на мак. благотв. братства въ Свиленградъ, се оплаква, че у бѣжанцитѣ на гарата, очакващи съ седмици настаняване и оземляване, изложени на студъ, живѣещи на открито, лекаритѣ констатирали тифъ, инфлуенца и др. болести.

Вх. № 474 15. III. 25 г. Мак. благотв. братство отъ Анхиало се оплаква, че 40

бѣжански семейства, останали ненастанени и неоземлени, гладували. Живѣели подъ наемъ.

Вх. № 485 18. III. 25 г. Мак. благотв. братство въ Свиленградъ се оплаква, че 88 бѣжански семейства, настанени на гарата заедно съ багажа си на открито, страдали отъ студъ и гладъ. Багажа имъ плувалъ въ вода.

Вх. № 487 19. III. 25 г. Мак. благотв. братство въ Кавакли съобщава телеграфически, че поради липса на превозни средства десетки бѣжански семейства останали въ мизерия на открито, очаквайки по-нататъшно препращане за оземляване. Бѣжанцитѣ били безъ средства и гладували.

Вх. № 501 24. III. 25 г. Мак. благотв. братство въ Анхиало се оплаква, че поради бавность на службата по настаняването и оземляването бѣжанцитѣ страдали и рискували да изгубятъ сезона въ очакване да получатъ лозя.

Вх. № 507 24. III. 25 г. Члена на Нац. Комитетъ Якимовъ телеграфически съобщава отъ Кавакли, че няколко десетки бѣжански семейства на пѫть за Кавакли останали въ Казълъ-Агачъ изложени на студъ и гладъ въ очакване превозни средства.

Вх. № 510 24. III. 25 г. Мак. благотв. братство въ Месемврия се оплаква, че бѣжанцитѣ не били оземлени поради недоразумения между властитѣ относно настаняването на бѣжанцитѣ.

Вх. № 525 27. III. 25 г. Мак. благотв. братство въ Свиленградъ се оплаква, че поради лишенията отъ настаняване на открито бѣжанцитѣ боледуватъ. Имало смъртни случаи.

Вх. № 537 30. III. 25 г. Члена на Националния Комитетъ Димитровъ телеграфически съобщава, че 100 бѣжански семейства отъ с. с. Св. Власъ, Емине баня и Гьозекенъ, все още неоземлени, гладували.

Вх. № 538 1. IV. 25 г. Кмета на гр. Анхиало се оплаква, че 60 бѣжански семейства въ селата Алакария, Даухчи и Равда гладували.

Вх. № 549 2. IV. 25 г. Група бѣжанци отъ Енидже Вардаръ останали ненастанени и неоземлени, молятъ за съдействие да бѫдатъ оземлени по-скоро.

Вх. № 554 2. IV. 25 г. Макед. благотв. братство отъ Станимака се оплаква, че 200 бѣжански семейства въ Кукленъ и Горни-Воденъ, останали все още неоземлени и гладували.

Вх. № 564 3. IV. 25. г. Мак. благотв. братство въ Пловдивъ се оплаква, че оземляването на изпратенитѣ въ селата бѣжанци все още не станало, и бѣжанцитѣ страдали отъ липса на средства за живѣене.

Вх. № 576 4. IV. 25 г. Мак. благотв. братство въ Анхиало съобщава, че останали ненастанени и неоземлени група беж. семейства: Сѫщитѣ страдали отъ безработица и липса на средства за живѣене.

Вх. № 607 13. IV. 25 г. Мак. благотв. братство въ Месември, се оплаква, че имало неоземлени бѣжанци и останали безъ грижи отъ властьта.

Вх. № 618 13. IV. 25 г. Мак. благотв. братство въ Свищовъ, се оплаква, че селенитѣ въ с. Кара-Исенъ, пречили на оземляването на изпратенитѣ тамъ бѣжанци за настаняване и оземляване. Неоземлени останали и изпратенитѣ въ сѫщото село отъ Дирекцията Т. З. С. 10 бѣжански семейства отъ с. Деново.

Вх. № 620 13. IV. 25 г. Мак. благотв. братство въ Станимака се оплаква, че бѣжанцитѣ стоятъ неоземлени и безъ средства изложени на рискъ да умратъ отъ гладъ.

Вх. № 630 14. IV. 25 г. Мак. благотв. братство въ Св. Власъ се оплаква, че бѣжанцитѣ страдали поради ненастаняване дълго време, останали безъ средства и работа.

Вх. № 632 15. IV. 25 г. Македон. благотв. братство въ Пловдивъ, се оплаква, че многобройни земледѣлски бѣжански семейства останали дълго време неозеленени, безъ средства и моли за по-скорошното имъ настаняване и оземляване.

Вх. № 690 2. V. 25 г. Група бѣжанци, 14 семейства въ с. Корношокъ Енидже-Вардарско, се оплакватъ, че следъ дълго скитане били изпратени за настаняване въ с. Арнаутларъ Варненско, гдето се оказало, че няма фондова земя за раздаване и се видели принудени сами да дирятъ такава въ Бургазско.

Вх. № 713 7. V. 25 г. Мак. благотв. братство въ Ловечъ се оплаква, че 54 бѣжански семейства останали неозеленени следъ няколко месечно очакване, при все че имало свободна фондова земя.

Вх. № 790 21. V. 25 г. Мак. благотв. братство въ Айтосъ съобщава, че въ с. Урумъ Ени-Кьой бѣжанцитѣ по вина на Дирекцията за Т. З. С. останали дълго време неозеленени, че въ сѫщото с. 5 бѣжански семейства отъ с. Нова Махала, дълго време стоели въ неизвестность относно оземляването, и че въ Айтосъ имало 7 гладуващи семейства, за които никой не се интересувалъ

Вх. № 794 22. V. 25 г. Ямболското Мак. благотв. братство се оплаква, че 22 бѣжански семеиства отъ с. Крушово, Демиръ-Хисарско, изпратени отъ Св. Врачъ въ Ямболъ за настаняване и оземляване, не сѫ били настанени и скитали немили недраги.

Вх. № 795 22. V. 25 г. Мак. братство въ Плѣвенъ се оплаква, че общината въ с. Маръшъ се дезинтересирала за сѫдбата на изпратенитѣ й за настаняване и оземляване 11 бѣжански семейства.

Вх. № 809 23. V. 25 г. Група бѣжанци, изпратени въ с. Св. Власъ, Месемврнастаняване и оземляване, оплакватъ се, че общината се отказала да ги настани и оземли поради нямане жилища и земя.

Вх. № 831 26. V. 25 г. Група бѣжанци отъ с. Черешево, Драмско, се оплакватъ, че изпратени за настаняване въ Кърджали, установили на самото място, че е невъзможно настаняването поради нямане жилища и земя и молятъ да бѫдатъ препратени другаде.

Вх. № 836 27. V. 25 г. Група бѣжанци отъ Гумендже се оплакватъ, че останали ненастанени, неоземлени, стоятъ все още на гара Катуница, гдѣто живѣятъ на открито, изложени на тежки лишения.

Вх. № 847 29. V. 25 г. Македонското благотв. братство въ Бѣла, Варненско, оплаква се, че бѣжанцитѣ страдатъ отъ лапса на жилища. Настанени сѫ при невъзможни хигиенични условия.

Вх. № 916 11. VI. 25 г. Мак. благотв. братство въ Свищовъ се оплаква, че окол. началникъ изпъдилъ отъ канцеларията си група бѣжанци, дошли да му се оплачатъ, че нѣколко месеци стояли неоземлени и го молили да ги премести въ с. Татарево, гдето имало фондова земя.

Вх. № 917 11. VI. 25 г. Мак. благотв. братство въ Пещера съобщава на Мак. Нац. Комитетъ, че изпратенитѣ въ с. Айдановo 74 бѣжански семейства били настанени на открито и все още неоземлени.

Вх. № 919 11. VI. 25 г. Група бѣжанци отъ Св. Врачъ се оплакватъ, че отъ 10 дни очаквали, гладнч и настанени на открито, оземляване.

Вх. № 982 22. VI. 25 г. Мак. благ. братство въ Свищовъ съобщава, че на бѣжанцитѣ въ с. Морава селенитѣ не давали земитѣ, които Дирекцията за Т. З. С. заповѣдала да имъ се дадатъ.

Вх. № 1021 15. VII. 25 г. 120 бѣжански семейства отъ Неврокопъ се оплакватъ, че стояли на открито дълго време съ деца и багажъ безъ грижи отъ властьта за настаняване.

Вх. № 1007 17. VI. 25 г. Мак. благотв. братство въ Станимака се оплаква, че властьта се готвела насилствено да изсели група бѣжанци отъ Гуменджа.

Вх. № 1025 21. VI. 25 г. Група бѣжанци, изпратени за настаняване се оплакватъ отъ гара Раковски, че не могатъ да продължатъ пжтя си за мѣстонастаняването поради нехайностьта на властьта.

Вх. № 1028 30. VI. 25 г. Група бѣжанци се оплакватъ отъ Пещера, че Комисията по настаняване бѣжанцитѣ се дезинтересирала за сждбата имъ и не искала да имъ услужи.

Вх. № 1030 1. VII. 25 г. 93 бѣжански семейства се оплакватъ отъ Неврокопъ, че се скитали отъ село на село неоземлени.

Вх. № 1035 21. VII. 25 г. Мак. благотв. братство въ Бѣльово съобщава, че 400 бѣжанци стоели на гарата безъ средства и гладни въ очакване настаняване и оземляване.

Вх. № 1110 10. VII. 25 г. Мак. благ. братство въ Свищовъ съобщава, че 10 бѣжански семейства, настанени на открито очаквали безрезултатно дълго време настаняване и оземляване.

Вх. № 1365 21. VII. 25 г. Група бѣжанци отъ с. Махала, Плѣвенско, молятъ застжпничество за оземляване, понеже властьта ги е занемарила.

Вх. № 1147 16. VII. 25 г. 65 бѣжански семейства се оплакватъ отъ Пещера, че цѣла година стоели неоземлени. Местнитѣ власти пречели на оземляването имъ

Вх. № 1233 27. VII. 25 г. Мак. благотв. братство въ Бѣла. Варненско, съобщава, че властьта малтретирала бѣжанцитѣ. Имало бѣжанци арестувани безъ вина и бити.

Вх. № 751 15. V. 25 г. Ямб. Мак. благотв. братство се оплаква, че на гара Ямболъ 38 семейства отъ с. Горна Махала, Серско, повече отъ 1 месецъ стоятъ на гарата въ неизвестность.

Вх. № 721 9. V. 25 г. Айтоското Мак. благотв. братство, се оплаква, че нито едно отъ изпратенитѣ тамъ бѣжански домакинства, не било оземлено. Бѣжанцитѣ стоятъ въ неизвестность, безъ работа и средства за живѣене.

Вх. № 723 9. V. 25 г. Група бѣжанци, 75 семейства отъ Зърново, Драмско, оставени безъ грижи отъ властьта следъ дълго скитане и изложени на мизерия сами се погрижили да се настанятъ въ Айдиново, Пещерско, гдето дълго време останали неоземлени.

Вх. № 1325 15. VIII. 25 г. Група бѣжанци отъ Крумово, Станимашко, се оплакватъ, че властьта се готвела да ги разкарва по други села.

Вх. № 1153 16. VII. 25 г. Члена на Нац. Комитетъ Якимовъ съобщава телеграфически, че властьта изселила насилствено ненастанени до тогава 23 бѣжански семейства отъ Бѣла, Варненско въ други села.

Вх. № 1269 3. VIII. 25 г. Мак. благ, братство въ Пловдивъ се оплаква, че бѣжанцитѣ въ Пловдивъ били въ окаяно положение и моли за застжпничество предъ Гл. Дирекция за Т. З. С.

Вх. № 1317 14. VIII. 25 г. Мак. благ. братство въ Анхиало съобщава, че 27 бѣжански семейства очакватъ дълго време настаняване въ с. Равда.

Вх. № 1320 Мак. благотв. братство въ Бургасъ съобщава, че 98 бѣжански семейства, останали дълго време ненастанени.

Вх. № 1365 Мак. благ. братство въ Долни Джбникъ се оплаква, че въпреки многократнитѣ молби за настаняване и оземляване 20 бѣжански семейства били ненастанени и въ плачевно състояние.

Вх. № 1370 24. VIII. 25 г. Група бѣжанци отъ Мотенврия; 27 семейзтва се оплакватъ, че все още стоели на открито, неоземлени.

Вх. № 1382 26. VIII. 25 г. Мак. благотв. братство въ Ямболъ се оплаква, че 36 бѣжански семейства стоели 4 месеца въ училищата неоземлени. Сжщитѣ били безъ средства за сжществуване.

Това сж, както се вижда, оплаквания, характеризиращи малкитѣ дефекти на службитѣ по настаняването и оземляването на бѣжанцитѣ. Голѣмитѣ недостатъци ще бждатъ изнесени и по-обстойно обрисувани въ поменатата по-долу брошура, готвена отъ Комитета ни. Тукъ нека само напомнимъ за грознитѣ картини на мизерия и безчовѣчно отнасяне къмъ бѣжанцитѣ, констатирани и описани отъ чужденци, като Вандервелдъ, амер. професоръ Артуръ И. Андрюсъ, Люсиенъ Крамеръ, представитель на междун. Ч. Кръстъ, Немановъ, Маркамъ, Жерандо, кореспонденти и на чужди вѣстници и други, именно за мизерията на бѣжанцитѣ въ Станимака, Алакария, Чимосъ, Бѣла, Константиново и др.

Комисията по настаняване на бѣжанцитѣ при Комитета ни се е отнасяла, разбира се, съ подсбаващо внимание къмъ горнитѣ оплаквания и бързо е предприемала нуждното за удовлетворение молбитѣ на бѣжанцитѣ.

Освенъ съдействието, оказвано отъ комисията по поводъ на оплаквания и постжпили молби, тя е предприемала мѣрки за подсбрение сждбата на бѣжанцитѣ и по своя инициятива. Добре преценявайки тежкото наследство, оставено ѝ отъ бившата бѣжанска комисия при Комитета ни и въ жалането си да се ориентира на самото мѣсто върху положението на бѣжанцитѣ и нуждитѣ на сжщитѣ, както и върху мѣркитѣ, що би трѣбвало да се вематъ за отстранение на бѣжанскитѣ неволи, комисията още на другия день следъ конституирането на Комитета ни изпрати свой представитель въ Свиленградъ, Станимака, Пловдивъ, Гор. Воденъ и Кукленъ. Съ сжщата цель делегатъ на комисията посети следъ това по-важнитѣ села въ Казъпъ-Агачка околия, гдето бидоха настанени голѣмъ брой бѣжанци. Възъ основа на направенитѣ проучвания и по предложение на комисията Комитета ни отдѣли една сума отъ 500,000 лв. за задоволяване разни нужди на бѣжанцитѣ въ поменатитѣ и др. бѣжански центрове. Все съ сжщата цель бидоха предприети пжтувания и въ други бѣжански центрове, особено въ ония въ Бургаски окржгъ, отъ членове на Комитета ни. Като резултатъ отъ тия осведомителни посещения бидоха направени съответни постжпки, гдето трябва, за подобрение положението на бѣжан-

цитѣ, както и бидоха изпратени по-значителни суми на съответнитѣ братства за раздаване на нуждающитѣ се такива.

Нѣкои отъ тия пжтувания и постигнатитѣ резултати заслужватъ внимание и спиране върху тѣхъ. Както е известно, нехайството и неподвижностьта на службитѣ по настаняването, оземляването, както и некадърностьта на изпълнителитѣ на сжщитѣ, станаха тукъ-таме пословични. Духътъ на незадоволство, на разочарование и на отчаяние, обзелъ бѣжанцитѣ още въ Свиленградъ, се засилваше отъ незгоди, преживѣвани по гаритѣ и друмищата, на пжть за мѣстонастаняванията, гдето бѣжанцитѣ дълго време оставаха въ неизвестность, мнозина при това безъ средства за сжществуване, до като бждатъ настанени въ жилища и то при най-нехигенични условия и неприятности отъ страна на собственицитѣ, често пжти враждебно посрещащи бѣжанцитѣ, и още подълго време, — до като бждатъ оземлени. И тукъ незгодитѣ за бѣжанцитѣ бѣха голѣми поради неподготвеность на службитѣ и некадърность на изпълнителитѣ имъ. Твърде често неравномерно, явно несправедливо се разпредѣляха ниви, лозя и пр. Поддавайки се на странични влияния, властитѣ очебийно често отменяваха разпоредбитѣ си ту въ полза на едни, ту въ полза на други. въ зависимость отъ интимнитѣ желания на налагащитѣ се влиятелни лица.

Въ Станимака, напримеръ, работитѣ стигнаха до тамъ, че се създадоха, по съображения отъ нечистъ характеръ сфери на влияние върху македонци и тракийци, последицитѣ отъ които бѣха нещастни за бѣжанцитѣ, като се изразиха въ взаимопреследвания и саморазправии.

Жертва на тия условия и обстоятелства стана, както изглежда, и пом. кмета въ Станимака Попъ Калиновъ, който, нека се отбележи, въ своята дейность и като човѣкъ и като помощникъ Кметъ прояви доста человѣколюбие спрѣмо бежанцитѣ.

Съ цель да се смекчатъ отношенията, доста изострени между бѣжанци и власти, вследствие изтъкнатитѣ по-горе неуредици въ настаняването и оземляването и за да се върши разумна работа, Комитета ни изпрати тамъ на 8 пжти комисии изъ средата си за проучване положението на самото мѣсто и слагане редъ и справедливость при разпределението на жилища и земи. Последната изпратена презъ текущата зима отъ Комитета ни тричленна комисия стоя въ Станимака съ сжщата цель близо единъ месецъ. Въ нейно присжтствие

тамъ се даде последната жертва на враждебнитѣ отношения, плодъ на посоченитѣ по-горе неуредици на службитѣ, въ лицето на Ангелъ Николовъ, водачъ на тамошната македонска емиграция и председатель на Д-во Илиндень. Както признаха и видни станимашки граждани и представители на властьта голѣми неприятности и, може би, и саморазправии щѣха да последватъ това убийство, ако не би била тамъ поменатата наша комисия, която благодарение на тактичното си и смело държане и на взетитѣ отъ нея о време мѣрки, можа да предотврати злото, като за съдействие повика отъ Пловдивъ представители на тракийската организация. И по това убийство, както и въ изпълнение на длъжноститѣ си като органъ на Дирекцията за Т. З. С. административната власть не изпълни наддежно дълга си и остави впечатление на пристрастно спрямо македонцитѣ държане.

Поменатата тричленна комисия, получила мандатъ отъ Комитета ни да направи всичко възможно за окончателно уреждане на всички болни въпроси въ Станимака, извърши важна работа. Следъ обстоенъ прегледъ на жилищата въ македонския и тракийския квартали, комисията можа да настани останалитѣ ненастанени още стотина семейства, македонски и тракийски, чрезъ сгжстяване и чрезъ ремонтиране, съ парично съдействие отъ страна на станимашкото общинско у-ние и на Изпълнителния к-тъ при Бълг. Д-во Ч. Кръстъ, на нѣколко кжщи, станали необитаеми поради разни разрушения и занемарявания и напуснати отъ изселили се гърци, както и чрезъ направа на стаи и кухни въ голѣми салони, чердаци и хигенични неползувани складове, бубарници и пр.

На второ мѣсто комисията предприе, заедно съ представители на съответнитѣ органи на дирекцията Т. З. С., ревизия на раздаденитѣ ниви, лозя, овощни градини и пр. съ цель да се образува отъ неправилно раздаденитѣ такива единъ фондъ за оземляване на останалитѣ неоземлени още около стотина семейства въ Станимака, и Горни Воденъ. При общъ коефициентъ 2 декара нива или градина и 1/2 декаръ лозе на глава, комисията можа да задоволи нуждитѣ на неоземленитѣ. Следъ това комисията предприе, за избегване търкания, една кжса процедура на въвеждане въ владение на получилитѣ отъ тоя фондъ земя.

Въ името на интереситѣ на емиграцията и за успокоение на духоветѣ следъ убийството на Ангелъ Николовъ, коми-

сията отправи апелъ до известни въ Станимака македонски патриоти, като г. г. Атанасъ Ченгелевъ, бившъ главенъ инспекторъ при Екзархията, Георги Гаджаловъ, бившъ нач. на Б. З. Б., понастоящемъ и двамата поддиректори на известната тютюнева кооперация „Асѣнова Крепость", архиерейския наместникъ въ Станимака икономъ Владимиръ Димитровъ, игумена на Бачковския монастиръ архиман. Паисий, ректора на духовната саменария Иринея, Н. Македонски, членъ въ общинския съветъ и други, като ги помоли да поематъ тѣ въ тия изключителни за бѣжанцитѣ времена управлението на братството. Сжщитѣ се отзоваха съ готовность и следъ подаване оставката на бившето настоятелство бидоха избрани за настоятели единодушно въ едно многолюдно общо извънредно събрание на македонската емиграция.

Съ удоволствие отбелязваме, че следъ поемане управлението на братственитѣ работи отъ тия господа настана очакваното успокоение среди емигрантскитѣ организации и, което е по важно, порастна чувствително престижа на македонската емиграция, която, добре представена и защищавана, се предаде спокойно на занятията си.

Настаналата промѣна биде отбелязана и отъ гражданитѣ и отъ властитѣ въ Станимака, които изказаха на комисията благодарность.

Заслужва отбелязване и енергичната намѣса на бѣж. комисия въ уреждането сждбата на бѣжанцитѣ въ Варненския окржгъ, кждето бидоха изпратени за настаняване около 500 земледелски македонски домакинства.

Предвидъ на факта, най добре известенъ на дирекцията Т. З. С., че селското население въ тоя окржгъ отдавна страда отъ недостигъ отъ работна земя и че освенъ въ селата Бѣла и Ходжа-Кьой нѣмаше напуснати отъ гърци имоти за раздаване, необяснимо е изпращането въ тоя окржгъ земледелски бѣжански домакинства за оземляване. Не намирайки, при поменатото фактическо положение, другъ изходъ, дирекцията бѣ възприела идеята за настаняване и оземляване бѣжанцитѣ въ гори, като за тая цель настаненитѣ въ повече отколкото бѣ възможно по стопански и хигиенични съображения бѣжанци въ село Бѣла бидоха изселени, и то насилствено въ селата Фандакли, Арнаутларъ и Долни Чифликъ и пр. Съ изключение на изпратенитѣ въ туй последното село бѣжанцитѣ останаха на открито и безъ работа дълги месеци. Положението стана непоносимо. Вследствие на това члена на

бѣж. комисия г. Якимовъ биде изпратенъ въ Варненски окржгъ да проучи положението и мѣркитѣ, които трѣбваше да се вематъ за подобрение положението на бѣжанцитѣ. Благодарение на енергичнитѣ постжпки, направени отъ него и отъ председателя на варн. братство г. Мирчевъ учреди се въ Варна специална комисия за подпомагане бѣжанцитѣ подъ председателството на Окр. управитель и при участието на шефоветѣ на всички меродавни учреждения въ Варна както и на представители на държ. стопанство въ Лонгоза, на демокр. и на морския сговори. Следъ обстойно проучване положението на самото мѣсто, въ селата, заедно съ предс. на Окр. пост. комисия и окол. началникъ и следъ направеното изложение и обсжждане на положението въ едно заседание, председателствувано отъ бившия министръ на външнитѣ работи г. Калфовъ, направи се възможното за облекчение положението, като се постигна и отменение на проекта за настаняване и оземляване на бѣжанцитѣ въ гори.

Вследствие поменатата оскждица отъ работна земя и отбелязанитѣ неуредици въ службитѣ бѣжанцитѣ не сж надлежно настанени и оземлени въ Варненския окржгъ и днесь. Поради това поменатата комисия и днесь е загрижена и принудена да събира помощи въ натура и пари, за да се притече на помощь на гладуващитѣ бѣжанци, страдащи още и отъ безработица Зло голѣмо очаква и тия бѣжанци, ако държавата не създаде работа за тяхъ до оземляването имъ и до отпускането на сжщитѣ парична помощь за обзавеждане.

Бѣжанската комисия при комитета ни като доброволенъ помощенъ на службмтѣ при м ствата органъ, необлеченъ въ власть и разполагащъ съ малко средства, можа да прояви материално полезна за бѣжанцитѣ дѣйность въ зависимость отъ сумитѣ, давани й отъ Комитета ни. Тия суми постжпваха главно отъ Центр. Комитетъ на Мак. политически организации въ С. Америка, които изпратиха за цѣлта близо 1,500,000 лв. Сравнително съ поменатитѣ потрѣбни за задоволяване слементарнитѣ нужди на бѣжанцитѣ минимумъ 3 **милиарда** лв., тоя единъ милионъ лева е, разбира се, богатела. Дължимъ обаче, да отбѣлежимъ, че важна, твърде важна работа се извърши съ тия пари. Така напримеръ, въ Казълъ-Агачка околия комисията оказа ценна услуга на бѣжанцитѣ-бѣдни вдовици и неработоспособни старци и сираци, като имъ отпусна суми за обработване на даденитѣ имъ ниви, лозя, градини и пр. На бѣжанцитѣ въ Бургасъ, Анхи-

ало, Месемврия и другаде се притече комисията на помощь съ суми за покупка на сѣмена за посевъ, на синь камъкъ за пръскане лозя и пр., а другаде на занаятчии за покупка на инструменти. Помощи въ пари се отпуснаха и на гладуваши бѣжанци презъ времето на очакване нареждане за настаняване, сжщо при ненадлежно настаняване и при безработица.

Комисията отпусна значителна помощь на сиропиталището „Битоля", приютяще сираци отъ цѣла Македония и издържано, както е извѣстно, отъ Мак. женско бл. дружество, което понастоящемъ строи собствено за сиротопиталището двоетажно здание, пригодено за повече отъ 100 сираци и което ще стане едно отъ образцовитѣ столични сиропиталища.

Прѣзъ отчетната година бидоха отпуснати, възъ основа на установени отъ бѣжанската комисия нужди, парични помощи на обща сума 1.900,000 лв. Сумитѣ сж изпращани на братствата за раздаване на нуждающи се бѣжанци. Въ по-значителни размѣри бидоха изпратени на братствата суми както следва: Въ Кавакли 135.000. Анхиало 110,000. Станимака 100,000 лв., Пловдивъ 50,000 лв. Варна 20,000 лв, Ямболъ 20,000, Бѣла, Варненско 20,000, Бѣльово 30,000 Т. Пазарджикъ 20 000 лв., Айтосъ 20.000 лв. Бургасъ 20 000 лв. Петричъ 30,000 л. Свиленградъ 120,000 лв. Сиропиталище Битоля 200,000 лв. и пр.

Тукъ подобава да се отбѣлежи. че изпълнителния комитетъ за подпомагане бѣжанцитѣ при Бълг. д-во Ч. Кръстъ въ София оказа важни услуги на бѣжанцитѣ чрезъ развитата отъ него жива дейность и пропаганда въ чужбина и въ Царството и благодарение на сумитѣ, изпратени му за подпомагане бѣжанцитѣ отъ разни благотворителни институти и лица въ странство и въ Царството. Трѣбва да се признае, че предвидъ на отбелязаното по-горе държане на българското правителство и на факта, че никой другъ мѣстенъ институтъ освенъ Комитета ни не се отзова съ по-значителна парична помощь, плачевно щѣше да бжде положението на гладуващитѣ на много мѣста бѣжанци, ако не би имъ се притекълъ на помощь изпълнителния комитетъ. Помощь навременна биде оказана отъ сжшия и на бѣжанскитѣ сираци. За успѣшната дейность на тоя комитетъ много допринесоха както усърдната преданость къмъ каузата на бѣжанцитѣ, проявена отъ председателя на сжщия Негово Високопреосвещенство

Софийски Митрополитъ г. г. Стефанъ и личнитѣ връзки на сѫщия съ меродавнитѣ благотворителни институти въ странство, така и популярностьта и престижа на Бълг. д-во Ч. Кръстъ предъ международния Ч. Кръстъ. Благодарность заслужватъ и г-нъ Сотиръ Велчевъ, секретарь на сѫщия комитетъ, авторъ на брошурата върху положението на бѣжанцитѣ, преведена на английски и френски и распространена въ странство и г-нъ Д-ръ С. Ватевъ, касиеръ на сѫщия комитетъ, който бѣ презъ отчетната година твърде често въ услуга на бѣжанската ни комисия и на пратеницитѣ на разни благотворителни и др. институти, за които е речь по-долу. Нека отбележимъ попѫтно, че единъ отъ представителитѣ на последнитѣ г. Люсиенъ Крамеръ, пратеникъ на международния Ч. Кръстъ въ Женева, натоваренъ съ мисия да проучи на самото мѣсто положението на бѣжанцитѣ, написа една твърде ценна студия върху положението на сѫщитѣ. Студията, която е издадена отъ международния Ч. Кръстъ на френски езикъ, биде преведена на български отъ Комитета ни и ще заеме видно мѣсто въ готвената отъ сѫщия брошура. Следъ като се описватъ съ увлекателенъ езикъ виденото и наученото отъ г. Крамеръ относно мизерията на бѣжанцитѣ и се препоржчватъ мѣрки за намаление на злото, въ заключение се казва въ тая студия: „За нещастие, времето не търпи отлагане, и тѣзи хиляди и хиляди земледелци, които не можаха да се използуватъ отъ есеньта за да посѣятъ жито, би трѣбвало да добиятъ възможность още отъ пролѣтьта да подематъ работата, която би имъ помогнала да могатъ сами да се грижатъ за себе си. Трябва, следователно, именно въ този промежутъкъ отъ време да имъ се достави добитъка и земледѣлскитѣ орждия, за които стана въпросъ на нѣколко пѫти въ нашето експозе. Трябвало би сѫщо онѣзи отъ бѣжанцитѣ, които за сега не биха могли ла бждатъ подслонени изъ селата, да бждатъ часъ по-скоро настанени на работа по държавнитѣ прѣдприятия. За това, обаче, необходимо е щото българското правителство да разполага съ необходимитѣ суми за почване на пресушването на блатата и на постройката на желѣзницитѣ, за които се спомена по-горе. Това значи, че сегашното положение на бѣжанцитѣ изисква едно бързо решение, безъ което тѣзи нещастници, които ослабватъ отъ день на день, ще станатъ неизбежно жертва на болести или революционни агенти, способни да използуватъ тѣхното отчаяние. Обществото на Наро-

дитѣ, което вече даде толкова доказателства за грижитѣ си къмъ пострадалитѣ отъ войната населения, безъ съмнение ще намери начинъ да се притече полезно на помощь на българскитѣ бѣжанци."

Изпълнителния Комитетъ при Ч. Кръстъ е изразходвалъ до сега за помощи за бѣжанцитѣ и бѣжанскитѣ сираци повече отъ 4,000,000 лв. Една часть отъ тая сума биде изразходвана за нуждитѣ на пострадалитѣ въ Петричко вследствие нахлуването на гръцката армия по поводъ известния недавнашенъ граниченъ инцидентъ.

Съ благодарность отбелязваме тукъ щедрото дарение отъ 500000 лв., изпратени отъ Негово Светейшество Папата чрезъ представителя си въ България монсеньоръ Ронкали за уреждане безплатни трапезарии за бѣжански сираци.

Особена благодарность заслужва и помощьта, оказана на бѣжанцитѣ отъ английското благотворително Д-во „фондъ за спасение на дѣцата". Туй д-во реши, вследствие доклада на г. Голденъ, който въ съпровождение на единъ представитель на Комитета ни посети бѣжанскитѣ центрове въ Ю. България, да построи едно модерно бѣжанско образцово село за около 50 семейства. Съ 3 мил. лв. негови пари и около 3 мил. лв. на Дирекцията Т. З. С. построени сж тамъ до сега 30 модерни селски кжши, купени сж трактори за разораване дадената на бѣжанцитѣ земя, работенъ добитъкъ и пр. Представителя на сжщото д-во г. Хенкинсънъ, дошълъ въ България презъ ноември м. г. заедно съ представителя на американскитѣ квакери г. г. Макмастеръ и съ г-ца Кедбъри, сжщо представителка на квакери, изпрати тия дни 350 фунта стерлинги, като първоначална помощь, за откриване плетачни и др. работилници за бѣжански вдовици и безплатни трапезарии за бѣжански сираци при съобщение, че ще послѣдва помощь за сжщата цѣль и отъ страна на американскитѣ квакери отъ Филаделфия. Сжщитѣ оставиха преди заминаването си около 60,000 лв. помощь за бѣжанцитѣ.

Гореизложеното се отнася до услугитѣ, оказани на бѣжанцитѣ презъ отчетната година въ случаитѣ на нужди за задоволяване съ пари. Отъ голѣма стойность сж, разбира се, услугитѣ отъ мораленъ характеръ, оказани на бѣжанцитѣ отъ бѣжанската комисия при Комитета ни, като: за ускорение настаняването и оземляването, за уреждане недоразумения и спорове съ властитѣ и пр., за която цель предприемани сж били пжтувания въ разни бѣжански центрове и отъ бѣжан-

ската комисия и отъ членове на Комитета ни. Такива пжтувания се наложиха на нѣколко пжти презъ отчетния периодъ и по поводъ на неспазване отъ органитѣ на Гл. дирек. Т. З. С. закона и наредбитѣ, както и по поводъ на неравномѣрно и несправедливо разпредѣляне, жилища и земи между бѣжанцитѣ-македонци и тракийци. Интервенции между бѣжанци и власти се наложиза и вследствие отнемане отъ бѣжанци на раздадени на сжщитѣ жилища и земи, собственость на гърци, подали по реда и въ законенъ срокъ декларации за изселване, които гърци чрезъ разни странични влияния сж успѣли да издѣйствуватъ изтеглюването на декларациитѣ си.

Комисията при Комитета ни е оказала на бѣжанцитѣ прѣзъ отчетната година услуги и чрезъ събиране разни интересуващи ги въ свързка съ настаняването и оземляването имъ сведения, както и чрезъ ходатайства лични и писмени предъ Гл. Дирек. Т. З. С. и нейнитѣ органи. Особенно чести бѣха тия ходатайства вследствие лични молби на бѣжанци въ началото на годината, когато се създаде въ бѣжанската комисия толкозъ много работа, щото стана необходимо единъ отъ членоветѣ на сжщата да остане на постоянно занятие въ Комитета.

Освѣнъ дѣйностьта за подобрение участьта на бѣжанцитѣ бѣжанската комисия при Комитета развви такава и за улеснение положението на бѣжанскитѣ сираци. Слѣдъ изработване списъци на послѣднитѣ изпратиха се около 2,500 въпросници до майкитѣ и опекунитѣ на сжщитѣ въ Царството съ цель да се установи, колко и кои отъ сирацитѣ сж кандидати за настаняване въ сиропиталища, колко и кои именно сж кандидати за получаване помощь въ кжщи и, колко и кои за настаняване въ занаятчийски заведения и професионални училища, за да се издѣйствува едното или другото или третото. Отговоритѣ на тия въпросници постжпватъ, и постепенно се урежда сждбата на сирацитѣ. Началото е сложено съ настаняване въ софийски и други сиропиталища и съ отпускане помощи въ кжши. Наредено е да се намерятъ подходящи за сиропиталища здания въ нѣколко градове, гдето въ скоро време ще се открияътъ сиропиталища. Управлението на фонда за сирацитѣ отъ войната оказва съдѣйствие за издържката имъ и даже я поема изцѣло върху си, стига да му се укажатъ подходящи здания. Желаюшитѣ

да услужасъ на сирацитѣ могатъ стори това, като само укажатъ давани подъ наемъ подходящи за цѣлта сгради.

При описаното по-горе положение на нещата, слабо обрисувано тукъ и на което надлежно освѣтление ше се даде въ поменатата по-горе готвена отъ Комитета ни брошура, съдържаща реферата на г. Д-ръ Руменовъ върху положението на бѣжанцитѣ, и кореферати, както и изказани мнения по тѣхъ въ срещитѣ на Бълг. Икономическо д-во презъ м. м. декември, работа редовна и отъ полза за бѣжанцитѣ се вършеше, следъ изселването на гърцитѣ отъ България, до толкозъ до колкото плановетѣ за вжтрешно заселване се оказваха здраво изработени, до колкото опредѣленитѣ за раздаване на бѣжанцитѣ земи спадаха въ поселения, жителитѣ на които, съчувствувайки на неволитѣ на бѣжанцитѣ, не се противопоставяха лукаво, като въ Лозечко, напримеръ, или открито като въ Пещерско и другаде, на раздаването на земитѣ, до колкото въ уреждането сждбата на бѣжанцитѣ имаше енергична доброжелателна спрямо бѣжанцитѣ намѣса отъ страна на властитѣ.

Днесъ положението е досущь такъво, каквото е обрисувано въ реферата на г. Д-ръ Руменовъ и въ поменатитѣ кореферати, т. е. то е лошо, предвещаваще голѣми злини и за бѣжанцитѣ, и за България и ще стане неудържимо, ако въ най-скоро време не се осжществятъ мѣроприятията препорж-чани отъ г. г. Д-ръ Руменовъ и Д-ръ Крамеръ, както и отъ вѣщитѣ познавачи на въпроса, които дадоха мнение въ Бълг. Икономич. Д-во по случай поменатия рефератъ по него и особено, ако не се намерятъ пари за раздаване на бѣжанцитѣ, поне въ размеръ на една часть отъ предвиденитѣ за тѣхъ въ закона за Т. З. С. кредити. И това да стане не за да се избѣгнатъ предвещаванитѣ отъ г. Крамеръ злини, а главно да избѣгнатъ мнозина отъ бѣжанцитѣ смъртъ отъ гладъ, ако не могатъ избѣгна такъва отъ лишения и болести. Защото смъртностьта между бѣжанцитѣ, изнесена възъ основа на точни данни и на старателни проучвания, въ реферата на г. Д-ръ Руменовъ, е стигнала размери, небивали у насъ, въ ориента, да не говоримъ за страни културни; да, тя стигнала действително небивали размери. Сжщитѣ направиха ужасающе впечатление върху наши и чужди компетентни кржгове.

Злото прочее е голѣмо. Средствата за отстранението му сж ограничени, нищожни. Надеждитѣ за намиране достатъчни

такива въ скоро врѣме сж слаби. Апелъ братски за помощь отправяме къмъ съотечественицитѣ на бѣжанцитѣ, къмъ българското общество и правителство и къмъ всички просветени и человѣколюбиви институти и лица, а първо и преди всичко къмъ македонцитѣ въ България, особено къмъ имотнитѣ македонци, които малко сториха за облекчение злата участь на братята си бѣжанци. Причина за това е, може би, горепоменатия неоправданъ и неумѣстенъ оптимизъмъ на шефоветѣ на службитѣ по настаняване бѣжанцитѣ. За недостатъчно проявяване милость къмъ страдащитѣ бѣжанци отъ страна на населението въ Царството много се дължи, сигурно, на индеферентностьта къмъ сждбата на бѣжанцитѣ, проявена отъ българския печатъ, който не даде надлѣжно внимание на горепоменатитѣ слаби страни въ организацията на службитѣ по настаняване бѣжанцитѣ и не ги изнесе съ нужднитѣ коментарии, за да предупреди или намали злото.

Нека се надѣваме, че грешкитѣ въ тия посоки ще се поправятъ тази година.

Една утѣха за Комитета ни е съчувствието, което проявиха къмъ бѣжанцитѣ македонскитѣ политически организации въ Америка, като ни изпратиха значителна парична помощь за бѣжанцитѣ.

Gouverner c'est prévoir — да управлявашъ, значи да предвиждашъ. Много малко сж предвидѣли българскитѣ управници въ бѣжанската проблема. Тѣ даже не сж я проучили надлежно. И при непроученость, при голяма неясность, — значи при неразбиране сжщностьта на въпроса тѣ сж сключили конвенцията за гръцко-българ. доброволно изселване, сж законодателствували и сж прилагали конвенция, закони, наредби отъ 1919 до 1924 г. Събитията следъ тази година хвърлиха светлина, но не донесоха подобрение. Нещастията на бѣжанцитѣ, тѣхната буквално неописуема мизерия, които трогнаха сърдцата на чужди държавници и общественици, не смогнаха да събудятъ съвеститѣ на българскитѣ държавници и общественици. Маситѣ народни, неосветлени надлежно по бѣжанския въпросъ, малко сториха за облекчение злата участь на братята бѣжанци.

Грѣхътъ е сторенъ, престжплението — консумирано. При гореописаното положение на нещата, — при

недостигъ отъ жилища, земя и пари за облекчение сждбата на бѣжанцитѣ въ скоро време, какво да се прави?

1. Да се направи всичко възможно за спиране прииждането на бѣжанци.

2. Жертви голѣми, ако трябва, да се направятъ за издействуването въ най-скоро време заемъ за бѣжанцитѣ.

Да се отправи за цельта апелъ до О. на Н. и до благотвор. институти въ Америка и Зап. Европа.

3. Да се учреди часъ по-скоро обединителната служба за бѣжанцитѣ, като по законодателенъ редъ се поправятъ грѣшкитѣ, плодъ на непроученость, и другитѣ, за които е речь тукъ.

4. Опредѣленитѣ отъ бившето правителство за бѣжанцитѣ, 20,000,000 лв. и обещанитѣ отъ него допълнителни помощи да се употрѣбятъ за цельта безотлагателно и при налаганата отъ условията съкратена процедура на разходване и отчитане.

5. Държавна власть, общество, печатъ, благотворителни учреждения, да сторятъ часъ по-скоро възможното за облекчение сждбата на бѣжанцитѣ.

6. Министерството на благоустройството, пжтищата и съобщенията, окржзи, общини да създадатъ работа за бѣжанцитѣ, докато сжщитѣ бждатъ оземлени и въ положение да пристжпятъ къмъ упражнение на занятията си.

7. Часъ по-скоро да се учредятъ проектиранитѣ бюра за труда въ окржжнитѣ и въ голѣмитѣ околийски центрове и се поставятъ въ услуга на бѣжанцитѣ за дирене работа за сжщитѣ, като проучватъ и препоржчватъ условия за създаване инициативи, обществени и частни, за създаване работа.

8. Влиятелни хора да проагитиратъ въ селата и въ градоветѣ нуждата и ползата отъ оказване на бѣжанцитѣ братски приемъ.

9. Главната дирекция на Т. З. С. часъ по-скоро да отмени решенията си: 1) Относно настаняване бѣжанци въ гори и въ села, гдето няма работна земя за раздаване, като, напр. въ селата въ Варненския окржгъ, и въ други села, гдето фондовитѣ земи не сж проучени и се оказватъ негодни за цельта като мочурливи, много отдалечени отъ поселения, пжтища за съобщения и пр.; 2) Относно наема за земитѣ, размѣра на който е явно

несправедливъ и непосиленъ за бѣжанцитѣ, а главно да отмени часъ по скоро решението си за временото настаняване, последицитѣ отъ което сж вече голямо зло, привеждащо бѣжанцитѣ въ отчаяние и предизвикващо своеволно напускане мѣстонастаняванията; 3) Относно настаненитѣ тютюнопроизводители въ рибарски центрове, рибари въ лозарски центрове и пр. и пр.

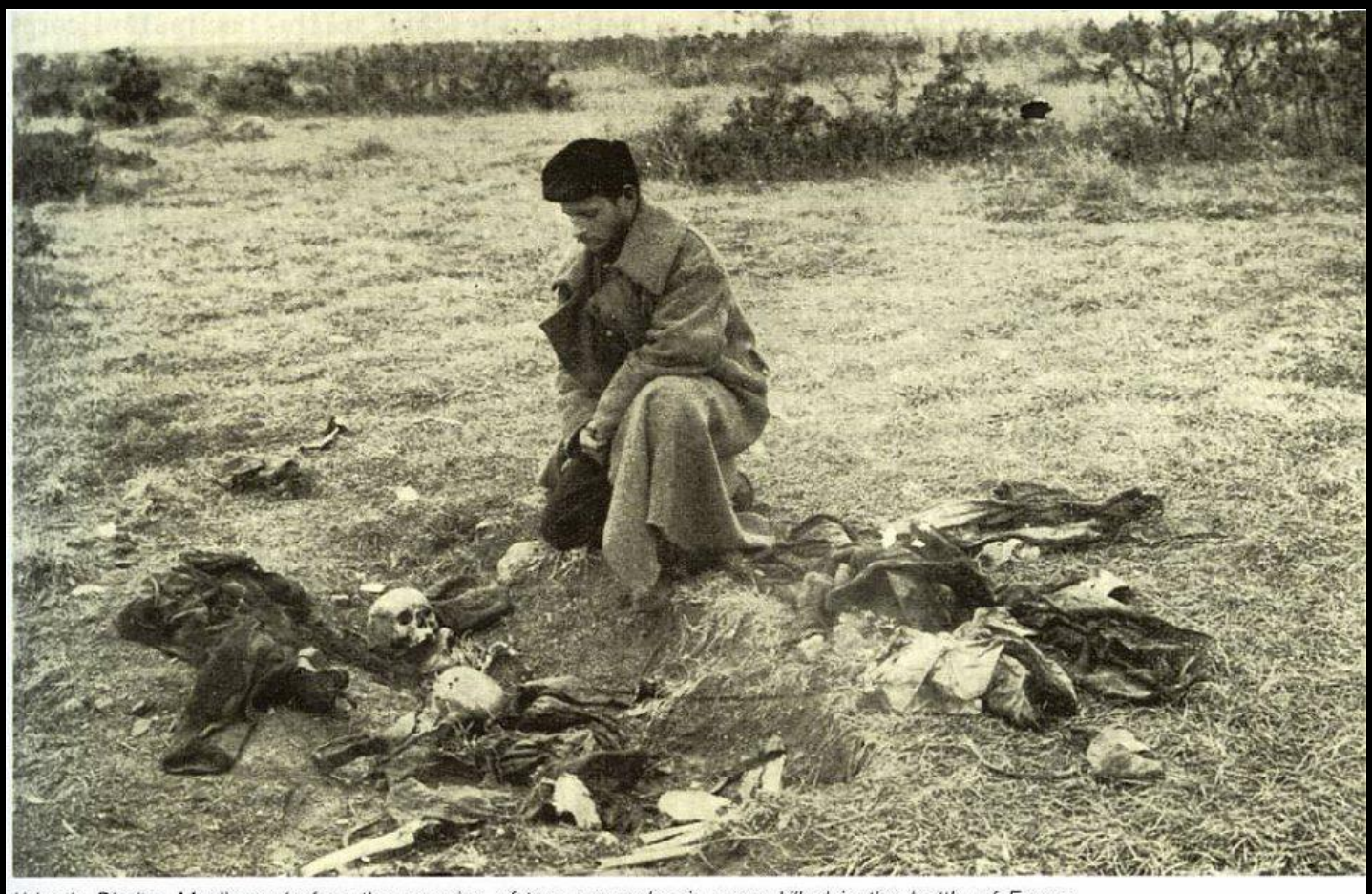
10 Страданията на бѣжанцитѣ сж данъ на международни интереси, сж плодъ на международни осложнения. Международна е преди всичко бѣжанската проблема: Бързо да се поиска отъ съответнитѣ фактори помощь и съдействие за облекченне на бѣжанскитѣ неволи.

Още стотици книги на дейци родени в географска област Македония може да намерите на:

www.strumski.com

Библиотека „Струмски"
е създадена в памет на
загиналите за Родината.

Voivode Dimiter Madjarov before the remains of two comrades in arms killed in the battle of Ferres